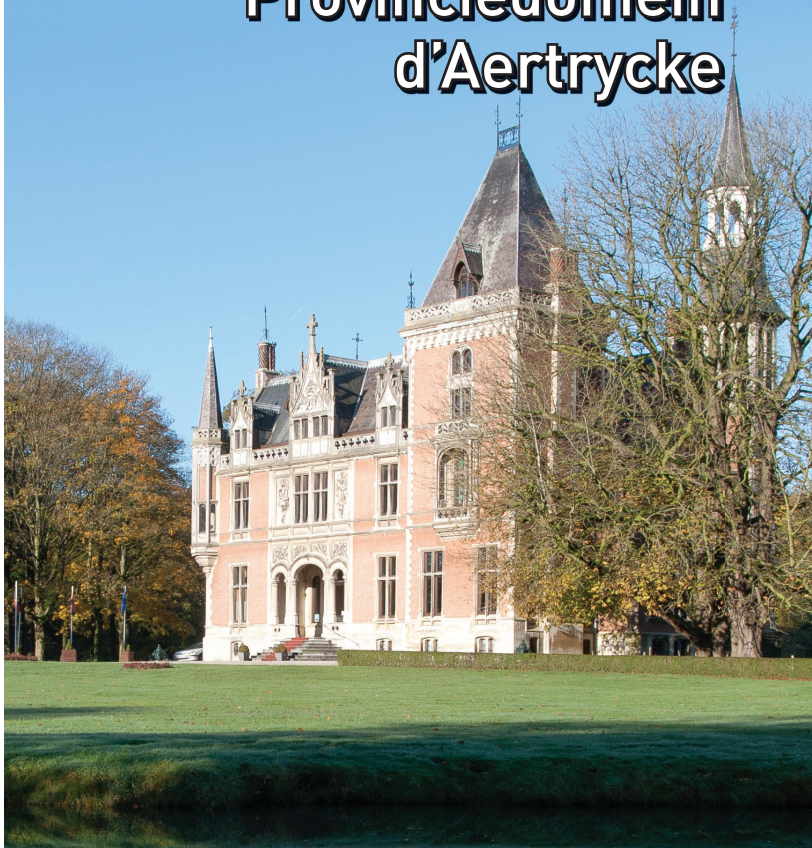

WANDELGIDS

Provinciedomein d'Aertrycke

- | geologie
- | geschiedenis
- | flora
- | fauna
- | recreatie

Provincie
West-Vlaanderen
De gedreven provincie

Kwaliteit. Het zit in ons.

Het plateau van Wijnendale.

Het domein d'Aertrycke ligt aan de rand van het plateau van Wijnendale. Het hoogste punt van dit plateau, de Ruidenberg ten oosten van het Wijnendalebos, is net iets hoger dan 50 m. d'Aertrycke situeert zich rond de hoogtelijn van 30 m. Het plateau van Wijnendale vormt de waterscheidingskam tussen het IJzer- en Kustbekken. De regen, die op de zuidzijde van het plateau valt, vloeit naar zijbeken van de Handzamevaart en vervolgens naar de IJzer en de Noordzee. De neerslag aan de noordzijde stroomt via het bekenstelsel van de Zuidleie (kanaal Brugge-Gent) naar de Noordzee.

De bronnen van de Moubeek.

Het plateau van Wijnendale is opgebouwd uit verschillende grondlagen met een wisselende doorlatendheid voor water. Doordat d'Aertrycke op de scheiding van twee dergelijke lagen ligt, nl. moeilijk doorlatende grond onderaan met gemakkelijk doorlatende grond erboven, vinden we er een zgn. bronniveau. In het domein d'Aertrycke en directe omgeving ontspringt de Moubeek die zich in noordwestelijke richting, via de Kerkebeek, een weg naar zee zoekt. De vijvers van het kasteel worden o.m. gevoed door de bronnen van de Moubeek.

Vondsten uit de steentijd.

De gunstige ligging van d'Aertrycke, op de rand van het plateau van Wijnendale en bij de Moubeek, werd reeds in de oudheid gewaardeerd. Talrijke vondsten uit het Middensteentijdperk bewijzen dat de omgeving reeds lang voor het begin van onze tijdrekening bewoond was. Ter plaatse werden een 500-tal stenen gebruiksvoorwerpen als pijlpunten, schrapers, snijmesjes, silixen en ook een keimes gevonden. De belangrijkste voorwerpen worden in het Brugse Gruuthusemuseum bewaard.

De Verloren Kost.

Ten zuiden van de Steenstraat, de aloude Romeinse Heirweg van Kassel naar Aardenburg, lagen ter hoogte van d'Aertrycke de plaatsen «Verloren Kost» en dichterbij Torhout «het Steneveld». Het zandige noordoostelijk deel van het plateau van Wijnendale was, ingevolge de exploitatie van het bos en de eeuwenlange beweiding van de schrale begroeiing, tot een uitgestrekt heideveld gedegradeerd. De naam «Steneveld» verwijst naar de veldsteen die men op het (heide)veld won. De toponiem «Verloren Kost» komt op vele

d'Aardenhutte

plaatsen in Vlaanderen voor; veelal daar waar de bodem te arm is om vrucht te dragen, dus waar men zijn «kost» niet kon verdienen.

d'Aardenhutte.

Rond 1770-1785 veranderde er een en ander op de Verloren Kost en het Steneveld. Joseph en Eduard de Pottere d'Indoye, telgen van een Gentse begoede familie kochten er stuk voor stuk alle gronden op. Vervolgens startten ze met de ontginning: het heideveld week voor rechte dreven, aanplantingen van naaldbos en de inrichting van landbouwgrond. Op het einde van de 18e eeuw bouwde de familie de Pottere een eerste kasteel-landhuis «d'Aardenhutte». Van dit gebouw in neogotische stijl is er slechts één afbeelding bekend nl. een stereoscopische foto uit 1863.

D'Aardenhutte was een laag en breed gebouw met vierkante hoek-torens en een spitse middentoren, voor het kasteel lag een vijver.

Een nieuw kasteel en park.

Na het overlijden van Eduard de Pottere verkochten de erfgenamen een groot deel uit het goed «Verloren Kost».

August de Maere werd in 1865 eigenaar van 98ha bos, veld en akkerland. Hij sprak architect Schadde aan om een nieuw kasteel te bouwen. Op 13 september 1869 startte men met de afbraak van d'Aardenhutte en reeds in november 1877 betrok de familie de Maere-Limnander het nieuwe kasteel. De bouwmaterialen zijn nog precies bekend: 100.650 nieuwe bakstenen, 164.500 bakstenen van d'Aardenhutte die als basis van het nieuwe gebouw dienden, ongeveer 250 m³ witsteen, 12 m³ blauwsteen, 6.000 mozaïektegels, 2.460 cementtegels, 10.450 leistenen, 348 bladen zink enz... kortom een transport van 40 treinwagens. Het eikenhouten meubilair werd gebeeldhouwd door de Torhoutenaar Victor Verlinde, die gedurende 30 jaar werkte aan de lambriserings, buffetten, stoelen, de monumentale trap enz...

Voor de aanleg van het park stelde A. de Maere eveneens een man met ervaring aan. Louis Fuchs, een van de bekendste Belgische

tuinarchitecten uit die tijd, tekende een ontwerp waarin waterpartijen, open ruimtes en boomgroepen elkaar op harmonische wijze aanvullen. De strakke drevenstructuur van het ontgonnen veld werd door vloeiende lijnen doorbroken. Diverse merkwaardige boomsoorten werden in het geheel geïntegreerd.

August de Maere en Zeebrugge.

Camille Carel August de Maere (1826-1900), zoon van een welstellende Vlaamse patriciërsfamilie, studeerde te Deventer, Amsterdam, Parijs en Gent. In 1850 promoveerde hij als waterbouwkundig ingenieur. Zeven jaar later werd hij schepen van openbare werken te Gent. Zowel de uitbouw van de Gentse haven als het behoud van het cultuurhistorisch erfgoed weerhielden zijn bijzondere aandacht. Hij speelde o.m. een unieke rol in het verzet tegen de afbraak van het Gravensteen. Als volksvertegenwoordiger

August
de Maere

ger liet hij zich tevens opmerken als pleitbezorger van de Vlaamse ontvoogding. In zijn rede van 14/01/1869 voor de kamer van volksvertegenwoordigers bewees hij met statistieken in de hand, dat Vlaanderen achtergesteld werd en dat de Vlaamse kwestie een sociaal probleem was. Ook in het Vlaams verenigingsleven nam hij een voorname plaats in. In 1870 werd hij niet herkozen. Zijn aandacht ging nu naar de bouw van d'Aertrycke en naar de uitbouw van een Vlaamse zeehaven. In 1877 publiceerde A. de Maere het studiewerk «D'une communication directe de Bruges à la mer», waarin de nieuwe verbinding van Brugge naar de zee voorgesteld werd. Het zal echter nog twintig jaar duren voor de eigenlijke werken in 1897 aangevat worden. Als op 23 juli 1907 de nieuwe haven ingehuldigd werd, was zijn geestelijke vader, baron August de Maere, reeds bijna 7 jaar overleden. Op 7 oktober 1900 stierf immers een bekwaam en ijverig man, wiens ideeën ver vooruit op zijn tijd waren.

De bewoners van d'Aertrycke.

Maurice de Maere d'Aertrycke (1864-1941), een neef van August, werd de volgende kasteelheer. Tijdens de oorlogsjaren 1914-1918 bivakkeerden de Duitse troepen in en rond het kasteel. Als ze op 15 november 1918 vertrokken, bleef er een geplunderd kasteel achter. Prachtige meubels en unieke verzamelingen waren verdwenen of vernietigd. Op 31 maart 1920 werd het gehavende kasteel met 18 ha park verkocht aan het Amerikaanse Rode Kruis. Slechts 1 jaar later kon de Bruggeling Achille Lemahieu zich de nieuwe kasteelheer noemen. Op 9 maart 1928 kwam het domein terug in handen van de familie de Maere: Boudewijn, de zoon van Maurice, kocht d'Aertrycke aan. Als Boudewijn in 1967 sterft, blijft zijn weduwe, Madeleine d'Huart, op het kasteel wonen. Hun zoon, Xavier de Maere d'Aertrycke, sluit na het overlijden van zijn moeder in 1990, een overeenkomst met de nv domein d'Aertrycke en met het provinciebestuur waarbij het unieke kasteeldomein een publieke functie verkrijgt.

Maurice de Maere trad zowat in de sporen van zijn oom. Hij was parlamentslid voor het arrondissement Brugge en Schepen te Aartrijke. In d'Aertrycke, maar ook op andere plaatsen in West-Vlaanderen, voerde hij waardevol archeologisch veldwerk uit. Daarnaast publiceerde hij historische artikels o.m. over de guldensporenslag.

Xavier de Maere, de laatste eigenaar van het kasteel, verwierf bekendheid als onderbevelhebber van de Belgische Zuidpoolexpeditie 1958-1959. Zijn sociale bewogenheid en bezorgdheid voor het familiale patrimonium lag aan de basis van de publieke openstelling van het domein en van de restauratiewerken aan het kasteel.

Een provinciaal domein

In 1991 sloot het West-Vlaamse provinciebestuur een 20 jaar durende overeenkomst af met de nv Stella Maris, waarvoor de h. Xavier de Maere ondertekende. Deze overeenkomst hield de gedeeltelijke publieke openstelling van dit kasteeldomein in. Als tegenprestatie zorgde de provincie voor de aanleg van een ruime parking en toegangsweg naar het kasteel alsook voor de inrichting van een recreatief fietspad door het bos. Met de private partner nv domein d'Aertrycke werd een contract afgesloten over de uitbating van het kasteel en de diverse bijgebouwen. Het kasteel werd als congrescentrum met gastronomisch restaurant ingericht; de vroegere fazantenkwekerij werd tot cafetaria omgebouwd. Het congrescentrum bleek na enkele jaren onrendabel. Om hieraan te verhelpen, koos men voor de bouw van een hotel met 20 kamers in de vroegere moestuin. Ook deze laatste oplossing bracht weinig soelaas. Eerst gingen kasteel en cafetaria failliet en werden overgenomen door Passim. Later volgde het Hotel. Vanaf 2009, met het einde van de 20jarige overeenkomst in zicht, werd overleg gevoerd tussen de familie Xavier de Maere en het provinciebestuur. Begin 2012 tenslotte werd de akte verleden

waarbij de provincie het volledige domein d'Aertrycke verwierf. D'Aertrycke werd zo een volwaardig provinciedomein.

Een uniek landgoed.

D'Aertrycke is een typisch 19e eeuws landgoed dat een grote mate van gaafheid vertoont. Het kasteel in eclectische neo-Vlaamse-renaissance stijl is de centrale blikvanger, die door zijn ligging en volume de omgeving beheerst. Als je vanaf de toegang naar het kasteel wandelt, passeer je vooreerst op links de vroegere woning van de tuinier, die mooi harmonieert met het kasteel. Kijk ook naar rechts; op een schiereiland van de kasteelvijver staat een merkwaardig paviljoen, een van de zgn. «pavillions rustiques», waarvan er vroeger vijf in het domein stonden, waaronder 2 in hout. Dit zgn. badhuis functioneert nu als domeinwachterslokaal. Wat verder, net voor het poortgebouw, zie je aan de linkerkant een duiventoren staan. Het poortgebouw zelf maakte deel uit van de kasteelboerderij. Ertegenover, waar eertijds de fazantenkwekerij was, ligt de nieuwe cafetaria. De weg leidt je nu recht naar het koetsenhuis of de remise. Hier stonden de koetsen en werden de paarden gestald. Achter de remise ligt de ommuurde moestuin van het kasteel. In deze tuin stonden de warme serres, de druivenserres en de orangerie. De remises vormen nu de onthaalruimte van het hotel d'Aertrycke dat in de vroegere moestuin werd gebouwd. De dreef naar links is de Wijnendaledreef; een poort sluit er het kasteeldomein af. De weg leidt echter naar rechts, nl. over een brugje naar het kasteel toe.

Let ook op de aanleg van het park. Een van de vermaardste tuinarchitecten van de 19e eeuw, L. Fuchs, ontwierp het . In dit park, richting parking, vind je nog de restanten van de in 1889 gebouwde ijskelder. Aan de overkant van de grote vijver, staat nog een merkwaardig «pavillion rustique». Het lijkt wel een kleine Griekse tempel. Onderaan is het als aanlegplaats voor roeiboortjes ingericht.

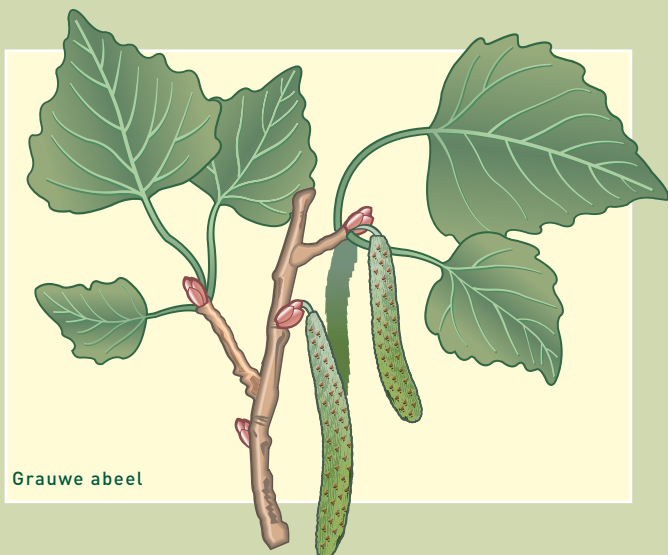
De schaarse voorjaarsflora.

D'Aertrycke kent geen uitbundige bloei van bosanemonen, speenkruiden of andere lentebloeiers. Het is immers een in een heideveld aangeplant bos en typische bosplanten zijn er bijgevolg zeldzaam. Rond het beekje dat de vijver voedt, staan plaatselijk enkele plantjes van **speenkruid**, **bosklaverzuring** en **drienerfmuur**. Deze bosplanten zullen zich mogelijks in de toekomst verder in het bos verbreiden. Ze hebben echter veel tijd nodig om een nieuwe standplaats te koloniseren. Rond de beekoever vind je nog een andere plant van vochtige bossen: de **aalbes**. Deze kleine struik bloeit onopvallend met groenachtige trosbloempjes.

Een wel algemene voorjaarsbloeier is de **hazelaar**. Deze struik is er vroeg bij, reeds in februari bengelen zijn gele katjes aan de winterse takken. Ze verspreiden het stuifmeel dat door de kleine stamperbloempjes opgevangen wordt. Daar een hazelaar tweehuizig is, vind je de vrouwelijke roodgekleurde bloempjes op eenzelfde struik of tak als de katjes.

De eik en zijn vrienden.

Het bos in d'Aertrycke bestaat hoofdzakelijk uit eikenhooghout. De **eik** is niet enkel onze meest typische en algemeenste boomsoort maar tevens een gulle gastheer. Niet minder dan 423 soorten insecten leven op de eik en vormen de delen van een complex voedselweb. Het bekendst zijn wel de gallen waarin de **galwespjes** als larve leven. De kevertjes en vlinderrupsen die zich met het eikenblad voeden zijn eveneens talrijk. **Mineervliegjes** zoeken het tussen de boven- en de onderkant van het blad. Hun larven eten er het bladmoes weg waarna slechts een wit vlies overblijft. Doordat eikenhout hard is en de schors veel looizuur bevat, wordt het niet vlug door zwammen aangetast. Een korstzwam die wel algemeen voorkomt op dood eikenhout is de **oranje aderszwam**. Het is een winterse verschijning die over de schors heen groeit. Je vindt hem ook op beukenhout. Zelfs op eikels groeit een bekerzwammetje: het **eikelbekertje**.

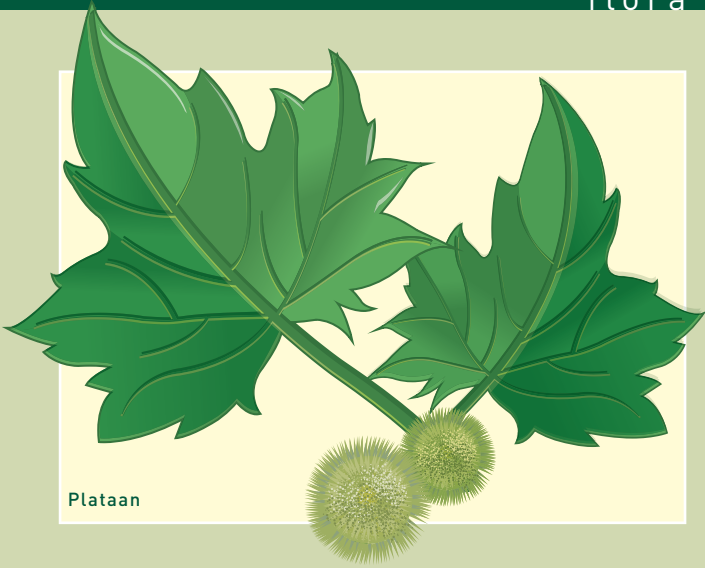
Grauwe abeel

De grauwe abeel.

Tegenaan het fietspad dat het domein d'Aertrycke doorkruist, vind je een groep **grauwe abelen**. Deze vroeger algemene boom is nu meestal door snelgroeïende populieren vervangen. Hij verdient echter beter. Het is een productieve soort met een mooie bleke stam. In d'Aertrycke bleven gelukkig meerdere exemplaren behouden. Als kruisingsproduct tussen de **witte abeel** (*Populus alba*) en de **trilpopulier** (*Populus tremula*) luistert hij naar de wetenschappelijke naam «*Populus canescens*».

De wilde kamperfoelie: een echte liaan.

De **wilde kamperfoelie** is eveneens een bewoner van het eikenbos. Hij zoekt het aan de rand waar er voldoende licht is. In een rechts windende beweging slingert hij zich langs takken en stammetjes omhoog en geniet er van de volle zon. Kruipen kan hij ook, soms meters ver tot hij iets opgaand vindt. Hij bloeit tweemaal per jaar. Zijn bij valavond en 's nachts welriekende bloemen lokken langtongige nachtvinders. Kenmerkend is de onvolledige besen-tros: slechts enkel besjes zijn uitgegroeid en roodgekleurd.

Plataan

De bomen in het park.

In de omgeving van het kasteel en van de vijvers staan meerdere merkwaardige bomen of boomgroepen. De interessantste ontmoet je op een wandeling vanaf de toegang bij de Zeeweg (niet bij de parking) via cafetaria en kasteel en terug naar dezelfde ingang. De eerste boom die opvalt is de vrijstaande naaldboom op links: de **mammoetboom (Sequoiadendron giganteum)**. Deze soort groeit in Noord-Amerika uit tot gigantische omtrekken en hoogten van 50 m. Tegenaan de cafetaria laat een **treurbeuk** de takken hangen. Hij behoort tot de variëteit «*Fagus sylvatica* cv. *boryensis*». De omgeving van het kasteel wordt beheerst door majestatische **paardenkastanjes** en **platanen**. Deze laatsten staan bij de grote vijver en herken je aan hun afschilferende schors. Op de terugweg naar de ingang blijf je nog even bij de groep **moerascypressen (Taxodium distichum)** tegenaan de overloop van de vijver staan. Deze bladverliezende Noord-Amerikaanse soort groeit normaal in de delta van de Mississippi. Typisch zijn de bultvormige bovengrondse verdikkingen op de wortels, de zgn. ademwortels, die de moerascypres in vochtige omgeving tot in het water toe gaat ontwikkelen.

Tamme
kastanje

Van tamme en wilde kastanjes.

De tamme kastanjes in d'Aertrycke zoek je bij de bosrand. Het mooiste exemplaar, een majestatische boom, staat op de wandeling langs de grote vijver. De **tamme kastanje** herken je aan het enkelvoudig gezaagd blad. Dat van de **wilde kastanje** of de paardenkastanje is samengesteld d.w.z. elke bladsteel draagt een vijftal bladeren. Ook de noten en bolsters verschillen; die van de paardenkastanje glanzen en de bolster heeft weinig stekels. Bij de tamme kastanje moet je eerst een bolster vol stekels openen voor je de eetbare kastanjes vindt. 's Winters kun je de paardenkastanje gemakkelijk aan de knoppen herkennen: ze zijn groot en kleverig.

Wilde
kastanje

Uit een duivelsei komt de stinkzwam.

Duivelseieren vind je reeds tijdens de zomermaanden. Als het voldoende vochtig is, verschijnen ze bovengronds. Het zijn witte eivormige ballen die een strooiselrijke bosbodem verkiezen. Lang

Stinkzwam

duurt het niet of een duivelsei barst open en een vreemde paddenstoel richt zich op: **de stinkzwam**. Zijn vorm wordt het best beschreven door zijn wetenschappelijke naam: *Phallus impudicus*. Ook zijn Nederlandse naam is sprekend; een duidelijke strontgeur verraad zijn groeiplaats. De vliegen, die erop af komen, worden bij de neus genomen. In plaats van lekkere dreksappen worden ze op slijmerige sporen getrakteerd.

Zwervende mezen.

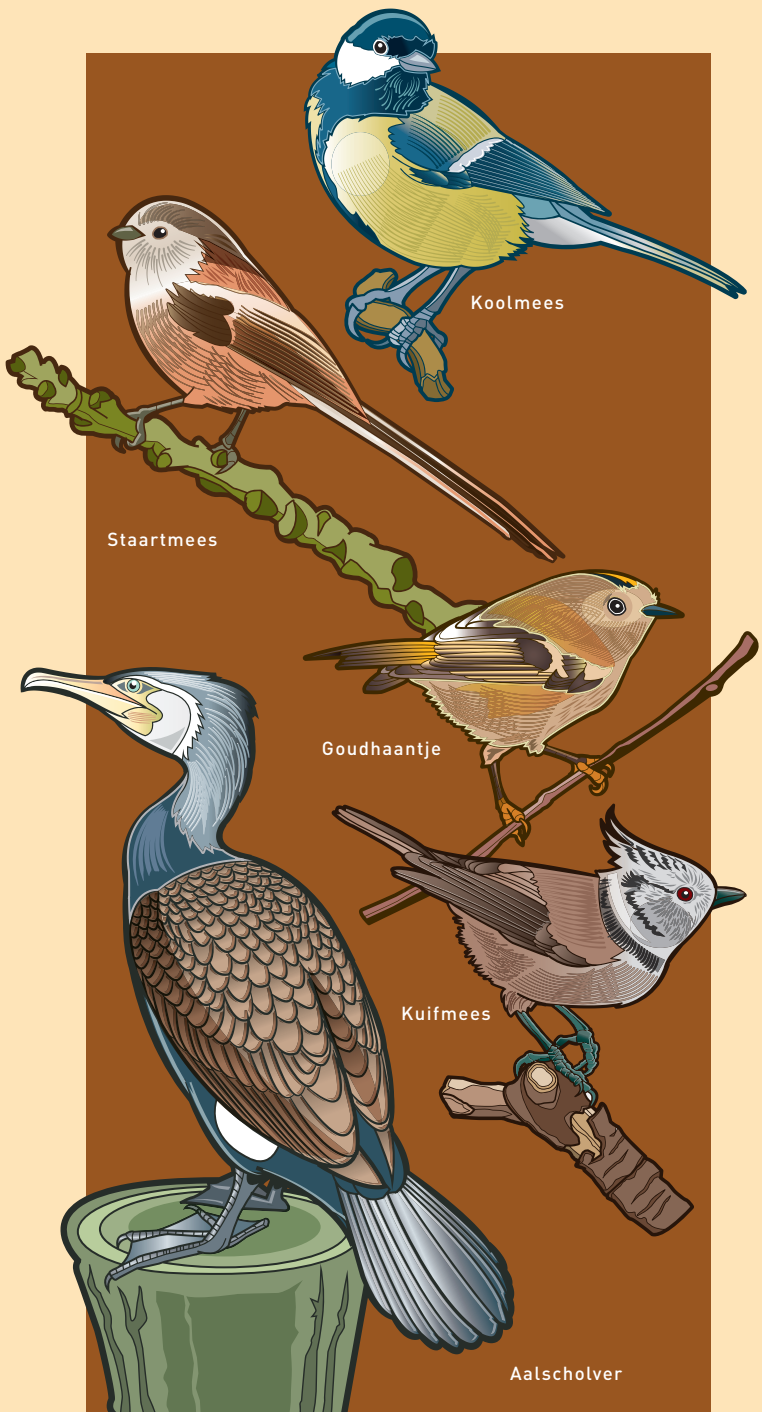
Mezen zijn winterse nomaden. In groepjes van verschillende soorten zoeken ze het schaarse voedsel. Het koddigst zijn de **staartmezen** die van tak tot tak vliegen en in wankel evenwicht op een twijgje schommelen. Van augustus tot april wordt er gezworven, dikwijls in het gezelschap van **goudhaantjes**, andere mezen en **boomkruipers**. De mezen van een dergelijke groep zijn **pimpel-, kool-, staartmezen** en regelmatig ook **zwarte mezen** of soms de **kuifmees**. Deze laatste twee zijn bewoners van dennenbossen en dus gebaat met aanplantingen van grove den zoals je die in het tegenaan Wijnendale-dorp gelegen deel van d'Aertrycke vindt. Ook het goudhaantje is een naaldhoutliefhebber, dat sommige winters massaal voorkomt.

Reiger en aalscholver vangen vis.

De grote vijver achter het kasteel werd als viskwekerij gebruikt. De blauwe reiger en de aalscholver weten dit maar al te goed; zonder schroom pikken zij menig visje mee. De **blauwe reiger** is sinds zijn wettelijke bescherming een trouwe gast geworden in het waterrijke West-Vlaanderen. Tijdens het vissen waagt hij zich niet in te diep water. Tegenaan de oever staat hij stokstijf op zijn hoge steltpoten en hapt plots toe.

De **aalscholver** is een recentere verschijning. Vanuit zijn Nederlandse kolonies veroverde hij Vlaanderen.

In 1993 broedde hij voor het eerst in de Blankaart. Als behendig duiker komt hij aan zijn visrantsoen. Hij achtervolgt zijn prooi al zwemmend onder water. Bij vissers en viskwekers is deze grote, zwarte duiker weinig geliefd. Toch is het een verrijking voor de fauna. Wie eenmaal een V-vlucht van deze zwarte fregatten zag overtrekken, vergeet deze belevens niet gauw.

Koolmees

Staartmees

Goudhaantje

Kuifmees

Aalscholver

Waterhoentje en meerkoet.

Twee andere donkere verschijningen van de waterkant zijn het **waterhoentje** en de **meerkoet**. Allebei behoren ze tot de bleshoenders. Het algemene waterhoentje heeft een rode bles op de snavel, de meerkoet een witte. Het hoentje vertoont wat meer kleur in zijn donker verenpak dan de gitzwarte koet. In tegenstelling met wat zijn naam laat vermoeden leeft het waterhoentje eerder aan land dan in het water. Bij gevaar is het water echter een veilige toevluchtsoord. De meerkoet is wel een echte watervogel die al duikend allerhande groen opvist. Enkel tijdens de winter komt hij aan land om er te grazen.

Twee soorten langoor.

D'Aertrycke kent twee langoren: het **konijn** en de **haas**. Als de gevreesde myxomatose geen ravage aanricht, kan het konijnenvolkje zeer talrijk zijn. Op rustige ogenblikken verlaten ze dan hun holen en huppelen op de grasperken rond. De **vos** is al een tijdje terug van weggeweest in het Torhoutse. Hij zorgt voor een natuurlijke selectie van de konijnen, van de muizen en van muskusratten. Om een haas te zien, kijk je vanaf de bosrand in de weiden en velden. Voornamelijk in het voorjaar zijn deze grotere knaagdieren actief. Met grote sprongen lopen ze rond en blijven soms pal rechtop zitten, hun oren in de lucht gespist. Een hol kennen ze niet, slechts een kuiltje in het gras dient als kraamkamer voor beide jongen. Hazen kweken immers niet als konijnen die tot 10 en meer jongen ter wereld brengen.

Wandelen en fietsen.

D'Aertrycke nodigt uit voor een wandeling door een gevarieerd landschap. Loof- en naaldbos, een park met vijvers, dreven, akkers en weiden zijn de onderdelen van het rijke pallet. Voor het provinciedomein geldt een permanente toegang van zonsopgang tot zonsondergang.

In het domein is een fietspad aangelegd dat aansluit op de provinciale «Kastelenroute». Deze bewegwijzerde fietsroute verkent het Houtland tussen d'Aertrycke en het Tillegembos te Brugge. Een andere fietsroute, de Wijnendaeleroute, ligt in de onmiddellijke nabijheid en verbindt Torhout met Oostende. Hierbij wordt de Groene 62, de vroegere spoorlijn Oostende-Torhout, gevolgd. De kaarten van beide routes bestel je bij het Westtoer, waar je ook terecht kunt voor de kaarten van het fietsroutenetwerk.

Het bistro Koetshuis Charbon, dat in bijgebouwen van het kasteel ingericht werd, verdient aanbeveling. Voor een frisse drink of een stevige hap word je er in een fraai interieur onthaald. Het terras biedt tevens een uniek zicht op het kasteel en het park. Voor groepen en tijdens de week is voorafgaand contact aangewezen. (tel. 0473/339770).

Het kasteel d'Aertrycke:

In het unieke interieur van het kasteel kun je terecht voor fijne maaltijden en een verzorgde bediening. Ook voor feesten, seminaries en congressen zijn er diverse arrangementen mogelijk. De groep Passim, die het geheel met bekwaam en vriendelijk personeel beheert, heeft als contactadres:

Zeeweg 42, 8820 Torhout (tel.0477/352245).

Provinciedomein d'Aertrycke

info:

Provinciehuis Boeverbos
Minawa
K. Leopold III-laan 41 8200 St-Andries
T 050/40 32 57

tekst:

J. Mahieu

foto's:

J. Mahieu, P. Vandevorde

lay-out en illustraties:

To the point (Zwevezele)

druk:

Grafische dienst Provincie

dep.:

D/2013/0248/03